

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנתם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

בא

(חלק טז — שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

בא ג

המכילתא?); „היה ר' מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר⁸ ואעבור עליך .. הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו שנאמר⁹ ואת ערום ועריו ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה שמלו¹⁰ באותו הלילה כו”.

וצריך להבין:

(א) ר' מתיא בן חרש ביאר בדבריו רק את הטעם לכך שהקב”ה נתן להם מצות קרבן פסח (– על־מנת שיהיו בידם, מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו) אבל השאלה – „מפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו” וב„ארבעה ימים” דוקא, לא פחות ולא יותר? – במקומה עומדת¹¹.

בעשור לחודש: וא”כ קשה „מפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות”.

[ומתורצת עפ”ז גם הוספת רש”י (על לשון המכילתא), „מה שלא צוה כן בפסח דורות” – כי זהו יסוד השאלה „מפני מה הקדים כו”]. כנ”ל (ראה דברי דוד שם).

(7) עה”פ.

(8) יחזקאל טז, ח.

(9) שם, ז.

(10) תיבות אלו ליתא במכילתא שלפנינו. וראה משכיל לדוד כאן. לקמן בפנים סעיף ב’ והערה 15, 18.

(11) בגו”א כאן מפרש* דמכיון שפסח טעון

א. אחד הדברים שבהם נשתנה פסח מצרים מפסח דורות הוא, שבפסח מצרים „הקדים לקחתו לשחיטתו ארבעה ימים”¹, „בעשור לחודש”² – „מה שלא ציווה כן בפסח דורות”³ (כי אע”פ שגם פסח דורות „טעון ביקור (ממום) ארבעה ימים קודם שחיטה”⁴, מכל מקום, לקחת השה אינה חייבת להיות „בעשור לחודש”⁵).

ולביאור הטעם שלקחת פסח מצרים הוצרכה להיות קודם לשחיטתו ארבעה ימים – שלא כמו פסח דורות – הביא רש”י⁶ (מן

(1) פרש”י פרשתנו יב, ו. ממכילתא עה”פ.

(2) פרשתנו שם, ג.

(3) לשון רש”י שם. וראה הערה 6.

(4) פסחים צו, א. מכילתא ופרש”י פרשתנו

שם (ומסתימת לשון רש”י* משמע, שהוא דין גם בפסח דורות). וראה אנציקלופדי’ תלמודית ע’ בקור מומים (ע’ קסג). וש”נ. תורה שלמה פרשתנו מילואים לכרך י”א ס’ יב.

(5) פרש”י שם, ג ד”ה הזה. ממכילתא ותיב”ע עה”פ. פסחים שם.

(6) שם, ו – לאחר ש מפרש „והי’ לכם למשמרת, זה לשון בקור כו”]. וראה מפרשי רש”י (גו”א, דברי דוד, משכיל לדוד ועוד) ביאור המשך ב’ הענינים שבפרש”י [ובפרט שהשאלה „מפני מה הקדים לקחתו כו”] הי’ לכאורה צ”ל מקומה לעיל בפסוק ג (כקושיית הרא”ם ועוד)] – דמכיון שהענין דבקור ממום ד’ ימים הוא גם בפסח דורות (כנ”ל הערה 4), א”כ עכצ”ל דזה שהלקיחה היא בעשור לחודש אינה בשביל בקור ממום*, שהרי בפסח דורות אין צ”ל הלקיחה

בעשור ונשחט בי”ד. לנדך הכתוב שהוא טעון בקור ארבעה ימים ולכך הקדים לקחתו לשחיטתו ארבעה ימים” וראה תו”ש שם.

(* בתי” הא’ תירוצו הב’ (וכן התי” שבצידיה לדרך כאן) אינו ע”ד הפשט, ע”ש.

(* במכילתא שם מסיים „והי’ לכם למשמרת ההוציא פסח דורות .. מקחו כל זמן”. וראה מפרשי המכילתא תו”ש שם.

(* וצ”ע ברבינו בחיי (לעיל פסוק ג) „הי’ נלקח

— דם פסח ועמו דם מילה — יובן גם טעם החיוב שלקחת השה תהיה ארבעה ימים קודם השחיטה:

לאחר ברית מילה אין לצאת לדרך (מפני הסכנה) עד ג' ימים — כמו שהביא כבר רש"י בפרשת שמות¹⁴ — ולכן היתה מילת בני ישראל בעשור לחודש, כדי שיהיו מוכנים לצאת ממצרים (ובמ"ש רש"י „מלו באותו הלילה“ כוונתו ללילה של לקיחת הפסח);

ולפיכך הקדימו גם את לקיחת הפסח „בעשור לחודש“, כדי שיהיו ביד בני ישראל שתי המצוות — דם פסח ודם מילה — יחד.

אבל פירוש זה (שבמ"ש רש"י „מלו באותו הלילה“ כוונתו ללילה דלקיחת הפסח)¹⁵ צריך עיון גדול — שהרי רש"י כתב כאן בפירוש¹⁶ שדם מילה היה ביחוד עם דם פסח, „מתבוססת בדמיק¹⁷, בשני דמים“, ודם פסח היה באור לט"ו ניסן¹⁸.

(14) ד, כד.

(15) במשכיל לדוד מפרש, דהקב"ה ציוום שימולו בעשור לחודש אלא שקצתם לא מלו אז ומלו א"ע בליל טו (ואליהם כוונת רש"י ב„מלו באותו הלילה“), ע"ש — אבל (נוסף על מה שיש להקשות בגוף פירושו, כדלקמן הערה 18, (הרי ענין זה לא נמצא בפרש"י, אפילו לא ברמז. ומסתיימת לשונו „מלו באותו הלילה“ . מתבוססת בדמיק“ משמע, שמדבר רק ע"ד מילת בני בליל טו.

(16) בהמשך לשונו — ובמכילתא הובא רק לשון הכתוב „מתבוססת בדמיק“.

(17) יחזקאל שם, ו.

(18) וכן מפורש בשמו"ר פי"ט, ה. שהש"ר פ"א, יב (ג). וכן מוכח לפי דחז"ל (פדר"א פכ"ט. תיב"ע פרשתנו שם, יג. ועוד) דגם מדם מילה נתנו לאות על הבתים.

(ב) יתר על כן: ר' מתיא בן חרש לא דיבר כלל על לקיחת השה, אלא על „דם פסח“ — שבפשוט כוונתו לציווי¹², ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות גו" — והרי ההתעסקות ב„דם פסח“ היתה לאחר השחיטה, בי"ד ניסן בין הערביים!

ג) אפילו אם תמצי לומר (בדוחק על-כל-פנים), שבהתעסקות בדם הפסח נכללת גם לקיחת השה (מפני שהיא הקדמה לשחיטת הפסח), עדיין אינו מחוור מה שהזכיר כאן רמב"ח — לענין „מפני מה הקדים לקיחתו כו" — (גם) „דם מילה“, שגם עליו ציוה הקב"ה את בני ישראל באותה שעה.

ד) יתירה מזה — הלא על דם מילה „ציווה (גם) בפסח דורות“, ולאידך, מי שהיה מהול כבר לא נצטווה על כך אף בפסח מצרים.

ב. וביארו מפרשים¹³, שבאמצעות דברי רמב"ח ש„נתן להם שתי מצוות“

התעסקות דבור מום ד' ימים לכן הקדים גם לקיחתו ד' ימים די שיעסקו בו ד' ימים — אבל ביאור זה לא נרמז כלל בדברי רמב"ח (כי רמב"ח מבאר רק הצורך שיהיו עסוקים במצות בכלל).

(12) פרשתנו שם, ז. שם, כב.

(13) רבותינו בעה"ת (דעת זקנים פסוק ג. הדר זקנים פסוק ו). ועד"ז בריב"א ורע"ב כאן (בפי' האחרון). וראה גם אלשיך ומשכיל לדוד כאן באוי"א קצת (וראה לקמן הערה 15).

בריב"א ורע"ב שם לפני מפרשים שטעמו של רש"י למה הקדים ד' ימים קודם שחיטה הוא „כדי להיות הלקיחה בשעת משיכת ידם (הפרשתן) מע"ז שהיא בעשור . . משכו וקחו“ — אבל (נוסף לזה שלא ביארו למה הביא רש"י בפירושו מאמרו של רמב"ח) עדיין חסר ביאור, מהו הענין בזה שהלקיחה תהי' בשעת משיכת ידם מע"ז (ולאידך — הדיבור הי' ברו"ח והציווי דמשכו כו' מע"ז בפועל דחו „בעשור לחודש“?).

מתיא בן חרש – ואילו בפירוש השני השמיט את שם אומרו!²¹

ועל כרחך צריך לומר, שבכך שהעתיק רש"י את שמו של ר' מתיא בן חרש (לא היתה כוונתו לומר דבר בשם אומרו סתם, אלא בכך) הוסיף להבנת הפירוש (משא"כ בנוגע לטעם, ורש"י שטופים כו").

ועוד: רש"י לא הסתפק בהזכרת שמו של ר' מתיא בן חרש סתם, אלא העתיק את לשון המכילתא – „היה ר' מתיא בן חרש אומר” (היינו שהיה מנהגו תמיד לומר כן). וצריך להבין, מה מוסיף פרט זה להבנת הפירוש?²²

ה. הביאור בכל זה:

מה שכתב רש"י „ורש"ו שטופים כו” (ולא „דבר אחר” וכיוצא בזה) – הוא לפי שעל-דרך הפשט, דרכו של פירוש רש"י, אין בדבריו של ר' מתיא בן חרש כל תירוץ וביאור על השאלה „מפני מה הקדים לקיחתו לשחיתתו ארבעה ימים” (וכנ”ל, שבמאמרו לא הזכיר בכלל את לקיחתו (השה)²³;

והתירוץ (על-דרך הפשט) לשאלה זו הוא בסיום דברי רש"י, „שהיו שטופים באילילים אמר להם משכו וקחו לכם כו”.

ג. המשך דברי רש"י הוא: „ורש"ו שטופים באילילים אמר להם משכו וקחו לכם¹⁹, משכו ידיכם מאילילים וקחו לכם צאן של מצוה”.

ענין זה אינו סיוס מאמרו של רמב”ח, אלא זוהי דוקא דעתו של ר' אליעזר הקפ”ר²⁰ (במכילתא שם), שהיה בר פלוגתיה דרמב”ח (ולשיטתו כבר היו מצוות ביד בני ישראל, ואדרבה, „ארבעה מצוות שאין כל העולם כדאי בהם”).

ותמוה: כיון שהן דיעות מחולקות, היה לו לרש"י לומר „דבר אחר” או „ויש אומרים” (וכיוצא בזה) – ולמה כתב „ורש"ו שטופים כו” „בו’ המוסיף, היינו שזהו הנמשך למאמר רמב”ח?

ד. בפירוש רש"י זה יש גם דוגמא בולטת לכלל (שהודגש כבר כמה פעמים), שבמקום שמביא רש"י בפירושו מאמר חז”ל בשם אומרו – הרי זה מצד טעם מיוחד, משום שע”י הידיעה מיהו בעל המאמר נוסף ביאור במאמר זה, ביאור הנוגע לפירוש רש"י:

בנידון דידן הביא רש"י מן המכילתא שני פירושים בסמיכות, זה לאחרי זה; ובכך, בפירוש הראשון העתיק את שמו של בעל המאמר – ר’

(21) ובפרט שנותן מקום לטעות שזהו המשך

דברי רמב”ח.

(22) להעיר שבדפוס שני דרש"י לא העתיק

תיבת „הי”.

(23) ראה גם ש”ך עה”ת כאן (ושם, שזהו הדיוק „הי” רמב”ח אומר כו” „כי רמב”ח לא בא לתרץ למה קדמה לקיחתו כו’ אלא שבעל המכילתא מביא ש„הי” רמב”ח אומר כו” כי ע”פ דרשתו מתורצת גם שאלה זו, ע”ש. וראה גם אלשיך כאן).

ולהעיר, שלפרש”י (לקמן פסוק מג) האזהרה ד„כל עול לא יאכל בו” (שם, מח) נאמרה ב”ד בניסן [ועפ”ז צ”ע במ”ש במשכיל לדוד כאן, דמה שהקדים לקיחתו לעשור בחודש הוא „כדי שיתרצו למול א”ל ויקחו .. להזכירם שהם צריכים לעשות הפסח וכל בן נכר לא יאכל בו כו” – שהרי אזהרה זו נאמרה לאחרי זה ב”ד].

(19) פרשתנו שם, כא.

(20) ראה ר”ם (ועוד) כאן.

ו. בעת לימוד מאמר רמב"ח, שנתן להם שתי מצות כו" – כיון שבני ישראל היו במצב של "ואת ערום ועריה" – עולה הקושיא:

מהו יסוד החשבון של "שתי מצות" – וממה נפשך: כדי להסיר את החסרון של "נרום" (מן המצוות), די במצוה אחת, ואם רצה הקב"ה – בהתאם להנהגה, "כי תראה ערום וכסיתו"²⁶ – לתת להם יותר "לבושים" וזכיות – מצוות – מדוע דייק בשתי מצוות?²⁸

והביאור בזה: כל אחת משתי המצוות הסירה פרט אחר מהמצב ד"ערום ועריה" (ממצוות), כי באותה שעה היה לבני ישראל חסרון כפול:²⁹

א) היתה חסרה להם בחינת "עשה טוב", קיום מצוות, וממילא לא היה בידם דבר שיוכלו לגשת עמו לקראת "תעבדון את האלקים על ההר הזה"³⁰ (אשר בזכות זו "הוציאך את העם ממצרים"³⁰);

ב) היה להם חסרון בבחינת "סור מרע", כי נדבק בהם מן הרע של מצרים, ערות הארץ – וממילא, במצב זה, הרי גם לאחרי שיהיו בידם "מצות להתעסק בהם", אם לא יסלקו מעצמם את הרע של מצרים, אי אפשר

כי פירוש הדברים הוא (לא רק שכדי שיהיו ראויים לקיום, קחו לכם צאן של מצוה" הם זקוקים תחילה להקדמת "משכו ידיכם מאלילים", כיון שאלמלא כן אסור לאכול מקרבן פסח²⁴, אלא),

שבזה גופא שיקחו "צאן של מצוה", יבטלו את מה ש"היו שטופים באלילים" (כדלקמן ס"ז), ועבור כך נדרש שהשה יהיה ברשותם במשך ארבעה ימים קודם השחיטה (כדלקמן שם).

אלא שנדרשת (לפי רש"י) הקדמה להסבר זה: עיקר מטרת קרבן פסח (מצרים), לפי פשטות הכתובים, הוא כשמו – "פסח על שם הדלוג והפסחה"²⁵, שדם הפסח היה סימן למקום שעליו "הקב"ה מדלג כו' וקופץ כו"²⁵.

ואיזו שייכות יש בכך לביטול המצב ש"היו שטופים באלילים"?

ולפיכך הקדים רש"י את מאמרו של רמב"ח, שעיקר מטרת המצוות שנתן הקב"ה לבני ישראל קודם הגאולה, היה לבטל את המצב של "ואת ערום ועריה", עי"ז שיהיו בידם "מצות להתעסק בהם (וכל זאת) כדי שיגאלו";

וכיון שנתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה", הרי מובן, שעיקר מטרת הפסח (בנוגע לביטול המצב של "ערום ועריה") הוא (לא הענין החיובי שבו – שחיתתו ואכילתו וכו', אלא) ענין שלילי, לבטל ענין בלתי רצוי, כדלקמן.

(24) פרשתנו שם, מג ובפרש"י.

(25) פרש"י שם, יא.

(26) ישעי' נח, ז. וראה לקמן סעיף יוד

ובהערה 61, 62.

(27) להעיר ממרו"ל (מכות כג, ב במשנה) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תומ"צ.

(28) ראה – ע"ד הדרוש – גו"א כאן. גבורות ה' פל"ה.

(29) וכב' הלשונות "ערום ועריה". וראה ריטב"א להגש"פ, שמפרש "ערום" – ערומים מן המצות, ומהו ערי' . . . שלא קיימו מצות מילה.

(30) שמות ג, יב וברש"י.

הפועלת בהם „סור מרע“ (הסרת הרע של מצרים) – דם פסח³³ (כדלקמן ס"ז).

[ובזה תומתק ההדגשה כאן, שניתן להם דם פסח כמצוה להתעסק בה כדי שיגאלו – דלכאורה: הלא עיקר המצוה דקרבן פסח (גם בפשוטו של מקרא) הוא אכילת הפסח³⁵ (וכפי שרואים אנו תיכף בליקחת השה, שהיה צריך להיות „שה לבית“ באופן של „מכסת נפשות איש לפי אכלו גו"ל³⁶ – דוקא מי ש„ראוי לאכילה, פרט לחולה כו"ל³⁷)?]

וע"פ הנ"ל הדבר מובן, כי דם פסח מדגיש את השלילה^{37*} – ביטול הרע דמצרים].

ז. מהי שייכות דם פסח ל„סור מרע“?

ועוד: כיון ש„לא היו בידם מצות“, מובן שהמצוות ש„נתן להם“ הן מצוות כלליות³⁸; ועל-דרך מצות מילה שהיא (לא רק מצוה פרטית, אלא) מצוה כללית, „אות ברית ביני וביניכם“^{38*} – ואם כן צריך לומר שגם דם פסח פועל

קיימו מצות, ה' צ"ל ע"י מצוה שהיו מחוייבים בה מכבר, ולא מצוה שנתחדשה רק עתה.

35) בלשון המשנה (פסחים עו, ב) – הפסח „לא בא מתחילתו אלא לאכילה“.

36) פירשנו שם, ג"ד.

37) רש"י שם.

37*) עפ"ז יש לתרץ ג"כ מ"ש במשכיל לדוד ש„מצות הפסח (לחוד) אין בה כדאי שהיא מצוה שאין בה שום צערא דגופא אדרבה הנאה וטעמא“ – כי העיקר במצות הפסח כאן הוא „דם פסח“, שלילת הרע, ככפנים.

38) להעיר ממחז"ל (כריתות בתחלתה): ל"ו כריתות בתורה כו" הפסח והמילה במצות עשה. וראה אוה"ת יתרו שם.

38*) לך יז, יא. וראה גו"א כאן.

„שיגאלו“ ויצאו ממצרים לגמרי, שהרי יצאו מארץ מצרים והרע של מצרים בתוכם!³¹

ולכן ניתנו להם שתי מצוות³²: מצוה אחת הפועלת „עשה טוב“ – דם מילה³³, אשר מכניס את בני ישראל בברית עם הקב"ה³⁴; ומצוה אחרת

31) ע"פ המבואר בפנים יש לבאר זה שהעתיק רש"י (ברא"ה הב' – מזכר"י ט, יא) גם סיום הכתוב „גם את בדם בריתך שלחתי אסירך) מבור אין מים בו“ – דלכאורה אין זה מוסיף כלום בהרא"י –

כי בחיבות אלו מרמז רש"י לפירושו בפ' וישב עה"פ (לז, כד) „והבור רק אין בו מים“ – „מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו“, היינו דכאשר „מים אין בו“ באים בו במילא נחשים ועקרבים (ראה לקו"ש חט"ו ע' 324 ואילך); ועד"ז בענינו, דמכיון ש„לא היו בידם מצות“ בדרך ממילא נעשו „שטופים באיליים“ (נתדבק בהם הרע של מצרים).

32) ראה גם גבורות ה' שם (אלא ששם מפרש, דמילה היא הסרת הערלה והפסח הוא עבודתו לו ית'. וראה הערה הבאה).

33) ראה עד"ז אלשיך כאן. וראה אוה"ת יתרו (כרך ז' ע' ב'תרצז): פסח הוא מל' . . ובה מל"ת . . ז"א שבו מ"ע והיינו ע"י מילה יסוד ז"א (וראה שם ע' ב'תרחצ). ובאוה"ת שה"ש (ע' תפז): במצרים כשת מצות בדם הפסח וכדם המילה . . דם פסח ה' גבורות שבמלכות ודם מילה ה' חסדים שביסוד.

ועפ"ז מתורץ מה שהקדים (רמב"ח ו)רש"י דם פסח לדם מילה – מתאים להסדר (כבקרא) סור מרע (ואח"כ) ועשה טוב (ראה אלשיך שם); וכן ה' גם אצל בני" במצרים (גם לרש"י), שהרי פסח ה' בין הערביים, ומילה – „באותו הלילה“.

34) וגם: מכיון שה' צ"ל תיקון ע"ז שלא

* להעיר דמצות מילה היא (לא רק שלא יהא עול, כ"א גם) שיהא מהול (ראה צפע"י לרנב"ם ריש הל' מילה, ובכ"מ. לקו"ש ח"ג ע' 759 ואילך). וראה ע"ד החסידות שהמ"צ להצ"צ מצות מילה. אוה"ת בראשית כרך ד' ס"פ לך.

ענין עיקרי וכללי (ב"סור מרע"). והיכן מצינו את הענין הכללי בזה?

וזהו שממשיך רש"י, ושהיו שטופים באלילים אמר להם משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם צאן של מצוה" – הפסח ביטל את היות בני ישראל, שטופים (ולא רגילים סתם) באלילים" (ולא בענין בלתי רצוי סתם):

כבר למדנו בפרשת וארא³⁹ שהצאן היה העבודה-זרה של מצרים. ונמצא, שעצם המעשה של לקיחת שה – "יראת מצרים"⁴⁰ – לצורך, "ושחטו אותו", כבר ניתק אותם מעבודה-זרה⁴¹, ויתירה מזה – באופן של "לשחטו", ההיפך הגמור מהמצב של "שטופים באלילים", וכדלקמן.

בזה יובן גם הטעם לכך שלקיחת השה הוכרחה להיות ארבעה ימים קודם השחיטה:

כיון שבני ישראל (לא עבדו ע"ז פעם אחת בלבד, אלא) היו, שטופים באלילים", היה צורך בפעולה שתעקור את היותם, שטופים" בכך. ולכן, אילו היו לוקחים את השה ושוחטים אותו מיד – פעולה חד-פעמית – לא היה בכך די כדי לנתק אותם מהיותם שטופים בע"ז; ודוקא המצאות השה (יראת מצרים) בידם משך זמן, על-מנת

לשחטו⁴², היתה יכולה לבטל את המצב הקודם של היותם, שטופים באלילים".

ומטעם זה היו מוכרחים להחזיק את השה ארבעה ימים – שכבר פירש רש"י לעיל בפרשת העקידה⁴³, שהטעם שהראה הקב"ה לאברהם את מקום העקידה רק, "ביום השלישי" הוא – "כדי שלא יאמרו הממו וערכבו פתאום וטרד דעתו ואילו היה לו שהות להמלך אל לבו לא היה עושה";

כלומר, שסימן לכך שמעשה מסוים נעשה מתוך ישוב הדעת וכו', הוא כאשר הדבר נעשה רק לאחר המתנת ארבעה ימים⁴⁴ – וכמו באברהם, שה"יום השלישי" היה היום הרביעי⁴⁵ לציווי "קח נא את בנך גו"⁴⁶ (שהרי "ויקם וילך אל המקום גו" היה "בבקר"⁴⁷ שלאחר הציווי).

ח. וכדי שיתיישב היטב בהבנת בן חמש למקרא מאמרו של רמב"ח, שמבלי הבט על כך שישנה, שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו", היו בני ישראל זקוקים ל"מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו"⁴⁸,

(42) ובפרט שהי קשור עם מסנ"פ, וכמש"נ (וארא שם) "הן נזבח גו' ולא יסקלונו". וראה מדרש שהובא בבעה"ת (דלעיל הערה 13). טור או"ח סי' תל ובב"ח שם. וראה גם תיב"ע כאן.

(43) וירא כב, ד.

(44) להעיר מרש"י יתרו יט, טז: הוא יום ד'.

(45) כי בפשטות, "ביום השלישי" היינו משיצא מביתו (כמ"ש הראב"ע שם. רמב"ן שם, ג בכמה דפוסי הרמב"ן נשמטה תיבת, והולכים").

(46) שם, ב.

(47) שם, ג.

(48) ובפרט שכבר פרש"י לעיל (שמות ג, יב): ששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים... עתידים לקבל התורה.

ולשם תכלית זו נמצאת ישיבתו ברומי, במקום הגלות⁵⁴ – כדי לסייע ליהודי זה ובכך להביא את הגאולה.

ט. מכאן באה גם ההוראה לימינו אלה:

בהיותם בעומק גלות זה האחרון, גלות רומי, ובידעם את פסק חז"ל שכבר בזמנם „כלו כל הקיצין“⁵⁵ – טוענים בני ישראל: נתונים אנו בגלות כמעט אלפיים שנה – עד מתי יסכול עם ישראל בגלות?!

ועל כך מודיע רש"י, שאילו לא היה מוטל עלינו אלא לצאת מהגלות, היינו נפטרים מן הגלות כבר לפני זמן רב; אך רצונו של הקב"ה הוא שיציאתו של כל אחד מישראל לא תהיה באופן של „ערום ועריה“, אלא יהיו בידו מצוות וכו'.

ועל-דרך יציאת מצרים, שבה הובטח „ואחרי כן יצאו ברכוש גדול“⁵⁶, וטענו בני ישראל שהם מסכימים לוותר על הרכוש הגדול, ובלבד שיצאו מן הגלות במהרה ככל האפשר⁵⁷; אך רצונו של הקב"ה היה שיצאו ברכוש גדול, עם כל הפירושים שבזה⁵⁸,

הזכיר רש"י שבעל המאמר הוא ר' מתיא בן חרש, וכן שמאמר זה „היה רמב"ח אומר“ – שהיה נוהג תמיד לחזור ולומר זאת לפני תלמידיו, כיון שהדבר היה ביאור להנהגה נמשכת של:

מסופר בגמרא בסנהדרין⁴⁹ שישבתו של רמב"ח היתה ברומי. היו בימיו עוד ישיבות, ואף בארץ ישראל, אך מקום הישיבה שלו (ובית דינו) – שהיתה הגדולה ביותר בימיו⁵⁰ – היה ברומי.

ולכאורה: למה קבע ישיבתו דוקא ברומי⁵¹ – דבר שגרם לתלמידים שיצטרכו לגלות ממקומותיהם לישיבתו ברומי, כדברי הגמרא שם: „צדק צדק תרדוף, הלך אחר חכמים לישיבה . . אחר ר' מתיא לרומי“ – ולא קבע ישיבתו בארץ ישראל⁵² (כמו ר' עקיבא, „אחר ר' עקיבא לבני ברק“⁴⁹, וכיצא בזה)?

על כך אמרו „היה רמב"ח אומר כו“ – שהיה מנהגו תמיד לנחם את תלמידיו על המצאם ברומי, באמרו, שהגאולה תלויה ביסוד ישיבה (במצב של) רומי – למצוא יהודי הנתון במצב של רומי („ערום ועריה“), ולפעול עליו שיחדול להיות „רומי“ ויהפוך ליושב בישיבה, ובאופן כזה שהדבר יהיה „עסק“ שלו – „להתעסק“⁵³ בהם.

(49) לב, ב.

(50) הגהות מיימוניות הל' סנהדרין ספ"ו.

(51) ובפרט ע"פ פרש"י ס"פ וישלח.

(52) ובפרט שכשיצא רמב"ח לחו"ל קרע בגדיו (ספרי ראה יב, כט).

(53) ראה ב"ח לטאור"ח סמ"ז ד"ה ונוסחא. סד"ה אריב"ח כ' נכסיו, תרפ"ח.

(54) להעיר שר' מתיא ניצוץ יוסף הצדיק (הובא בסה"ד בערכו) – והרי ענינו של יוסף שכלכל את בני ישראל במצרים, וממנו בא הכח לעבודת הברורים (במילא) גאולת מצרים (ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 831 ואילך).

(55) סנהדרין צז, ב.

(56) לך טו, יד.

(57) ברכות ט, ריש ע"ב.

(58) מתחיל בנצלתם את מצרים כפשוטו ועד – לכל ניצוצי קדושה שהיו שם. וראה תנ"א (פרשתנו ט, ג) שהעלו משם ר"ב ניצוצים מהרפ"ח שנפלו כו'.

ובשביל עבודה זו היתה ישיבתו דוקא בחוץ לארץ, בתוך הגולה⁶³, ושם גופא – בתוך העיר, מקום „קול המונה של רומי“⁶⁴, על־מנת לחפש במקום זה אחר יהודים הנתונים במצב של „ערום ועריה“, ולתת בידם מצוה אחת, שתי מצוות, וכו' – „להתעסק בהם“ והולך ומוסיף ואור.

– כי כיון שבגאולה מגלות זה האחרון לא ישאר אפילו יהודי אחד ויחיד בגלות⁶⁵, יש לתור אחר כל יהודי, יהיה מקום המצאו אשר יהיה, ולדאוג לכך שתהיה בידו לכל הפחות מצוה אחת⁶⁶, ולא יהיה „ערום“⁶⁷ – כי בזה תלויה הגאולה של כלל ישראל כולו.

וכאשר „נלכה בארחותיו נצח סלה ועד“⁶⁸ באופן זה, יפעל הדבר – מיד⁶⁹ – „(כדי) שיגאלו“, והקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ בא תשל"ז)

על־דרך־זה גם בגאולה העתידה בקרוב – „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות“⁵⁹ – רצונו של הקב"ה הוא שהיציאה תהיה „ברכוש גדול“, עם כל הפירושים שבזה.

י. וזהו גם אחד הרמזים בפרשתנו ליום ההילולא של כ"ק מורי וחמי אדמו"ר – י' שבט – שהסתלקותו היתה בשבת פרשת בא⁶⁰:

הרכי השתדל בעצמו בהפצת התורה ומצוותיה עד למסירת־נפש, ואף בהפצת קיום מצוות מעשיות בין כל אחד מהסוגים שבישראל, עד להתעסקות בזה עם יהודי אחד ויחיד, כמפורסם כמה וכמה סיפורים על כך,

וזאת – כמו שפירש באחת משיחותיו⁶¹ – באופן של „כי תראה ערום וכסיתו ומבשרך לא תתעלם, כאשר אדם רואה יהודי ערום ללא יציית וללא תפילין, וכסיתו“ [על־דרך דברי רמב"ח – „ואת ערום ועריה נתן להם שתי מצוות“⁶²];

(59) מיכה ז, טו.

(60) לפני שלשים שנה* – שנת ה'שי"ת – ראה לקו"ש (ח"ב ע' 591 ואילך. ח"ד ע' 1323 ואילך) ביאור ענין דשלשים שנה. וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' רעז.

(61) פורים תרצ"א (לקו"ד ח"ד תשכט, א). והוא ע"פ תדבאר פכ"ז.

(62) כהמשך בתדבאר שם – „וכן אתה מוצא .. שבמצרים .. ואת ערום וערי .. שנתרוקנים מן המצות ואין כך אלא שתי מצות אחת דם פסח ואחת דם מילה“.

(* שיחה זו י"ל בשנת תשמ"מ. המו"ל.

(63) להעיר ממשנת (לקו"ש ח"ג ע' 835) ע"ד כ"ק מו"ח אדמו"ר ויוסף הצדיק (ראה לעיל הערה 54).

(64) לשון הש"ס – מכות בסופה.

(65) ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 2 ואילך, וש"נ.

(66) להעיר שבפרטיות יש בקיום דכל מצוה: סור מרע (– עבירה על רצון ה'), עשה טוב (– רצון ה').

(67) ובפרט שמצוה גוררת מצוה (אבות פ"ד מ"ב). וגם המצוה שנגררה גוררת מצוה וכו'.

(68) לשון אגה"ק סי' זך.

(69) ראה רמב"ם הל' תשובה (פ"ז ה"ה) ומ"ד הן נגאלין.

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com